

«La poesia mata»

Font: Manuel Castaño / [El País](#), Quadern

La llibertat de pensament, que és intrínseca a la creació literària, més la perspicàcia en l'ús del llenguatge pròpia dels poetes representa una amenaça per a tots els règims totalitaris, que no volen altres escrits que els de pura propaganda. Pocs anys abans de morir a Sibèria, condemnat a treballs forçats, **Óssip Mandelstam** (1891-1938) va dir que “ens fa l'efecte que tot va bé només perquè els tramvies funcionen”. Potser és el que ens està passant ara, que com que moltes de les coses bàsiques encara funcionen no veiem venir cap daltabaix. Però si tenen possibilitats d'accedir al govern gent que

afirmen que la mera existència de mitjans de comunicació privats és un atac a la llibertat d'expressió, quan realment en són la garantia, vol dir que estem també, com als anys trenta, arran de l'abisme.

Mandelstam no era cap enemic de la revolució —més aviat era pròxim al majoritari partit dels socialistes revolucionaris, enderrocat el 1917 manu militari pels bolxevics— ni tampoc tenia cap protagonisme polític, però era poeta, un dels més importants del segle. En èpoques d'adhesions indefallibles, això pot dur fàcilment a la mort. En definir l'acmeisme (moviment a què es va adscriure en els seus inicis, que reaccionava contra el desgastat simbolisme imperant com la nostàlgia d'una cultura universal), va donar la clau de la seva inadequació als nous temps, en què es tractava de construir un home nou, en un país nou, fent taula rasa del passat. La identificació que sent Mandelstam amb Ovidi, desterrat a la costa del mar Negre per desavinences polítiques, és tan definitòria com premonitòria. Els intents tardans per reconciliar-se amb el món oficial component alguns poemes laudatoris de Stalin no van convèncer ningú, ni a ell mateix, ja que l'ambigüitat i la ironia el traïxen.

Però la nostàlgia, o la consciència d'una cultura que estava a punt de perdre's, és només el marc mental de fons. Malgrat les precàries condicions en què va haver de viure, el confinament i la solitud, la seva obra és un diàleg constant amb els autors russos, dels quals reprèn temes i als quals fa al·lusions contínues. Ara bé, les seves preocupacions van molt més enllà i es pot dir que el converteixen en un poeta plenament europeu, una qualitat constatable a través de la presència incessant de la cultura clàssica en sentit ampli, de la mitologia grega als poetes romans del temps d'August —inclosa la ciutat de Roma, tant en la seva dimensió material com espiritual—, i de la religió, no des de la fe sinó com a fet cultural —Mandelstam va néixer jueu però es va convertir a una confessió cristiana per agilitar la seva entrada a la universitat—: l'ortodòxia, el catolicisme i el judaisme li són propers, i és remarcable que l'arquitectura de les catedrals li serveix per explicar com ha de construir-se un poema.

Jaume Creus ha fet un feina immensa traduint tota la poesia del gran poeta de Sant Petersburg, concentrada en un volum còmode i manejable, i a més comentant els detalls essencials per comprendre cada un dels poemes i alhora per resseguir-ne detalls biogràfics. La traducció està orientada a transmetre el contingut, sacrificant inevitablement molts aspectes formals però no tant perquè el text resultant no sigui també un poema. Llàstima, només, de l'edició en un paper massa fi per fer economies, i del costum actual de separar radicalment els poemes de les notes, cosa que obliga el lector a anar constantment endavant i endarrere, si vol copsar tota la informació disponible, que és el més recomanable, i no solament per motius literaris.